

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenvedo-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvedosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvedosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Sähköpostin liitteenä on mukana tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyyntöä käsittelemisen helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Lausunnot pyydetään toimittamaan sosiaali- ja terveysministeriöön 15.12.2017 klo 16.15 mennessä. Annetut vastaukset ovat julkisia. Lausuntoyhteenvedossa otetaan huomioon vain määräaikaan mennessä saapuneet lausunnot.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webropolsurveys.comxxxx>

Lisätietoja lausuntopyyntöstä antavat:

Osastopäällikkö ylijohdaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 02951 63092, s-posti pirjo.kainulainen@stm.fi
Hallitusneuvos Pekka Järvinen, p. 02951 63367, s-posti pekka.jarvinen@stm.fi
Hallitussihteeri Maria Porko, p. 02951 63417, s-posti maria.porko@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Suunnittelija Henriikka Tammes, p. 02951 63182, s-posti henriikka.tammes@stm.fi
Projektisihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi
Osastosihteeri Maria Outinen, p. 02951 63589, s-posti maria.outinen@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi
 Vastauksen kirjanneen henkilön nimi
 Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot
 Lausuntopyyntöä käsittelevä päivämäärä toimitelmässä
 Toimielimen nimi

Onko vastaaja*

kunta: **Kauniaisten kaupunki**
 sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
 sairaanhoitopiiri
 maakunnan liitto
 muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoiminta-alue
 valtion viranomaisen
 järjestö
 yksityinen palveluntuottaja
 joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä valinnanvapauslain tavoitteista

Kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvien kustannuksien kasvua 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Valinnanvapauslain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kaupungin vastaukset 1-18 koskevat uudistusta kokonaisuutena. Ehdotettu malli ei paranna palvelujen saatavuutta kaikissa maakunnissa. Saatavuuden yhdenvertaisuutta on asukkaille tarjottavien palvelujen ja niissä käytettävien menetelmien yhdenvertaisuus eli valtakunnallinen

palveluvalikoima, minkä kattava juurruttaminen kestää kauan ja vaatii hyvät TKI-rakenteet, joiden avulla tuetaan kehittämistä, jatkuvaa oppimista ja arviointia.

Isommissa maakunnissa todennäköisyys toimivien markkinoiden syntymiselle on parempi, mikä parantaa palvelun saatavuutta. Palvelujen saatavuuden parantaminen sellaisenaan ei takaa väestöryhmien välisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumisen kivijalka on toimivat peruspalvelut, joissa tärkeää on hoidon oikea kohdentuminen ja vaikuttavuus. Palvelujen vaikuttavuutta tukeva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulma on tällä hetkellä mukana paitsi ehkäisevissä palveluissa myös korjaavissa palveluissa; tämän näkökulman unohtuminen on riski palvelujen pirstoutuessa monitoimijaisessa mallissa.

Vaikuttavuus edellyttää palvelujen integraatiota ja toimivia palvelukokonaisuuksia, mutta ehdotettu malli asettaa haasteen eri palvelujen yhteensovittamiselle. Monitoimijainen malli tarvitsee tuekseen vahvaa palveluohjausta ja -neuvontaa etenkin silloin, kun kyseessä ovat haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät. Vaikuttavien palvelukokonaisuuksien luominen edellyttää vahvaa järjestäjän roolia ja osaamista palvelujen integraation varmistamiseksi. Sosiaalipalvelujen ja vanhustenhuollon palvelujen tulevia ratkaisuja ei ole riittävästi esitetty.

2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valintaan kykenevien valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuus omiin palveluihin lisääntyy. Palvelujen valinnan tueksi pitää olla tietoa palvelun sisällöstä ja laadusta. Vielä ei kuitenkaan ole saatavissa luotettavaa tietoa ja vertailutyökaluja, jolloin valinta perustuu markkinoinnin avulla luotaviin mielikuviin.

Sosiaalityössä itsemääräämisoikeuden korostuminen ja vaikutusmahdollisuus omiin palveluihin on hyvä tavoite. On kuitenkin huomattava, että oman palvelutarpeen tunnistaminen, palvelujen sisällön ja palveluntuottajan valinta edellyttää tietoa ja monessa tapauksessa ammattilaisten antamaa ohjausta, tukea ja neuvontaa.

3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaalta, joka tietää, mitä palvelua tarvitsee, palveluun hakeutuminen onnistuu. Kuitenkin niille, joiden kyky käyttää valinnanvapautta on alentunut joko terveydellisistä tai sosiaalisista syistä, on vaikeaa hakeutua ilman ohjausta omaan tilanteeseen parhaiten sopivaan palveluun.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palvelutarpeen arviointi on keskeistä. Erityisesti laaja-alaisen palvelutarpeen asiakkaat tarvitsevat useita eri palveluja ja ammattilaisia, jolloin palveluja on voitava yhdistää joustavasti niin, että syntyy toimivia palvelukokonaisuuksia.

Palvelujen yhteensovittamisen vaikeudet korostuvat, kun toimijat ovat eri organisaatioissa, eikä ole yhtenäisiä tietojärjestelmiä. Yksityissektorin palvelujen ja palvelukokonaisuuksien integroiminen maakunnan liikelaitoksen toimintaan tulee olemaan vaikeaa.

Asiakassuunnitelma on tarkoitettu keskeiseksi palvelujen integraation välineeksi, mutta sen mahdollisuus toimia integraation välineenä ei tunnu realistiselta ja siihen liittyy käytännön haasteita. Kun asiakassuunnitelman laatimisesta on omalta osaltaan vastuussa sote-keskus, suun hoidon yksikkö ja maakunnan liikelaitos, on vaara, että syntyy päällekkäistä hallintoa kuormittavaa työtä. Tämä korostuu silloin, kun asiakkaalla on laaja-alaisia palvelun tarpeita ja maakunnan liikelaitos on kokonaisvastuussa asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman laadinnasta (sote-keskuksen ja liikelaitoksen palvelut). 34 § kuvattu toimintamalli on raskas ja byrokraattinen ja voi aiheuttaa vakaviakin katkoksia palvelukokonaisuuteen.

Lakiehdotuksessa sosiaalipalvelujen palvelutarjonta on kapea ja integraatio terveydenhuoltoon jää sote-keskuksessa puutteelliseksi. Haasteena on valinnanvapauden piiriin kuuluvien sosiaalihuoltolain mukaisten perheiden palvelujen ja maakunnan liikelaitoksen lastensuojelun palvelujen yhteensovittaminen esim. silloin, kun asiakas siirtyy sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista lastensuojelun asiakkaaksi. Tässä tilanteessa palvelut pirstoutuvat, kokonaistilanteen arviointi heikkenee ja hoidon jatkuvuus vaarantuu.

5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Vaikkakin palvelujen integraatio on ollut sote-ratkaisun tavoitteissa, integraatio ei nykyisessä lakiehdotuksessa toteudu niin, että se takaisi palvelujen paremman sujuvuuden ja sen avulla voitaisiin vähentää turhia hoidon vaiheita. Tuottajavastuun integraatio ei toteudu, vaan siinä tulee katkoksia sekä sosiaali- ja terveystalvelujen että perusterveydenhuollon ja erikoistason palvelujen välille. Järjestämisvastuun osalta integroimisen voidaan katsoa toteutuvan. Integraatiossa onnistuminen edellyttää maakunnan palveluketjujen organisoimista ja tietojärjestelmiä, jotka tukevat asiakkaiden ohjausta, hoitoa ja palvelujen jatkuvuutta.

Sosiaalipalvelut etäännyvät perusterveydenhuollon palveluista, koska sote-keskuksissa tarjotaan pääasiassa vain ohjausta ja neuvontaa ja sosiaalipalvelut tarjotaan liikelaitoksessa. Ehdotus liikelaitoksen sosiaalityöntekijöiden jalkautumisesta sote-keskuksiin on hyvä, mutta sen toteutus käytännössä jää epäselväksi. Toisin kuin hoidon tarpeen arviointi, sosiaalihuollossa tehtävä kokonaisvaltainen palvelutarpeen arviointi on monimuotoista ja voi edellyttää useampia tapaamisia ja verkostotapaamisia, mikä vaatii paljon sosiaalityön resurssia ja viranomaistoimintaa. Pelkkä sote-keskuksessa tehtävä konsultatiivinen palvelu riittää harvoin.

6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiesitys antaa maakunnalle riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen, mutta se vaatii ohjausmekanismit, riittävät resurssit ja järjestämisosaamista, jota kaikilla maakunnilla ei ole riittävästi.

7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

- a. **kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Syntyvä kilpailutilanne pakottaa toimintatapojen arviointiin ja edistää jatkuvaa toiminnan arviointia ja uusien toimintamallien kehittämistä ja käyttöönottoa. Uudistus saattaa edistää innovaatioita, joiden tavoitteena tuottaa asiakaslähtöisiä, vaikuttavia ja tuottavia palvelumuotoja. Samalla organisaatioon on luotava kokeilukulttuuria ja kehitettävä arviointimekanismeja ja kehittämistapoja,

joiden avulla varmistetaan, että käyttöön otettavat innovaatiot ovat vaikuttavia ja terveyttä ja hyvinvointia edistäviä.

8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kustannuskehityksen hallinta on ollut yksi sote-uudistuksen tärkeistä tavoitteista. Toivottu kustannuskehityksen hallinta edellyttää onnistumista paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden palveluintegraatiossa ja palvelukokonaisuuksien hallinnassa. Näihin molempiin liittyy riskejä esitetyssä mallissa.

Hoidon tarpeen arviointi ja palvelun integraatio on tärkeää turhien hoidon vaiheiden ja päällekkäisyyksien välttämiseksi. Monituottajuus vaikeuttaa integraation toteuttamista ja lisää riskiä paitsi kustannusten nousulle myös asiakkaan aseman heikkenemiselle. Se voi johtaa myös lähettämiskulttuurin lisääntymiseen ja vastuun ja kustannusten siirtämiseen toisten kannettavaksi.

Valinnanvapaus tulee lisäämään todennäköisesti palvelun tarjontaa ja kasvattaa volyyymiä ja kustannuksia. Nopea palveluun pääsy ei voi olla itsetarkoituksellista ja sen riskinä onkin kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden heikkeneminen. Valinnanvapausmalli on tehty terveydenhuollon logiikalla ymmärtämättä sitä, että sosiaalihuollon toiminta ei noudata samanlaista logiikkaa.

Asiakasetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla toteutettaviin palveluihin liittyy riski kustannusten kasvamiseen. Molemmat edellyttävät vaativien asiakasryhmien palvelutarpeen arviointia, ohjausta ja neuvontaa sekä palvelukokonaisuuksien vaikuttavuuden arviointia. Kun yhteinen tietojärjestelmä ei ainakaan alussa ole käytössä, on vaara, että asiakasta ohjataan tai neuvotaan väärin.

Muutuskustannukset ja etenkin tietojärjestelmiin liittyvät kustannukset ovat korkeat ja heijastuvat kustannustasoon.

Uudenmaan maakunnan rahoitukseen saattaa valmistelusta saatujen ennakkotietojen mukaan tulla jopa usean sadan miljoonan euron katettavaksi tuleva alijäämä jo vuonna 2020. Maakunnalle siirtymävaiheessa syntyvä laaja sopeuttamistarve voi johtaa valinnanvapauden äkilliseen laajenemiseen monine seurausvaikutuksineen ja johtaa toimivan julkisen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän kriisiin.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

9. **Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa** säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvuuista.

9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Edellytyksenä on henkilöstön saanti ja palvelutarjonta myös kasvukeskusten ulkopuolella. Liikelaitoksen tehtävänä on turvata lakisääteiset palvelut viimekädessä niin, että yhdenvertainen palvelujen saatavuus toteutuu.

9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea**

Vapaamuotoiset huomiot

Suppea palveluvalikko mahdollistaa pienten yritysten tulon markkinoille.

Sosiaalihuoltoon liittyvä päätöksenteko on selkiytynyt, kun sote-keskuksessa on sosiaalihuoltoon liittyen vain neuvontaa ja ohjausta eikä julkisen vallan käyttöä. Toisaalta tämä kuitenkin heikentää sosiaali- ja terveystalvuuksen integroinnin mahdollisuuksia perustasolla.

Sosiaalihuollon mukaista asiakkaaksi ohjautumista ei ole otettu huomioon, jolloin lakiluonnoksessa sosiaalihuoltoon koskevat linjaukset tuntuvat keinotekoisilta. Jos neuvontaa ja ohjausta antaa vain sote-keskuksen työntekijä, asiakas saa yleisneuvontaa, joka voi olla päällekkäistä tai jopa vääristävää, jos kokonaisuus ei ole hallussa. Avohoidon sosiaalityön puuttumista paikataan esityksen mukaan liikelaitoksen sosiaalityöntekijöiden jalkautumisella sote-keskuksiin, mikä onkin tärkeää palvelujen integraation näkökulmasta.

Erikoissairaanhoidon jalkautuminen sote-keskuksiin on perusteltua joidenkin erikoisalojen osalta. Erikoisalojen sitova määrittely lakisääteisesti ei ole tarkoituksenmukaista vaan sisältöjen määrittelyn tulisi olla maakunnan tehtävä, jolloin paikallinen tarve voidaan huomioida paremmin.

9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva**
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

Palveluvalikoima on tarkoituksenmukainen ja koskee aikuisten suunhoidon yksöiden valintaa. Lakiluonnoksessa tulee avata käsitteitä, esim. mitä tarkoitetaan hammaslääketieteen erikoisalalla.

9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määrittellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

Maakunnan tehtäväksi tulee jättää määrittely siitä, mitä tarkoitetaan yleislääketieteen alaan kuuluvilla erikoisaloilla.

9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määrittellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Kyllä, mutta lakiluonnoksessa käytettyjen termien käyttöä tulisi selkeyttää.

9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakas ei juuri hyödy sosiaalihuollon yleisluontoisesta neuvonnasta. Merkittävä osa neuvonnasta tapahtuu jo nyt sähköisesti.

Sosiaalineuvonta ja liikelaitoksen sosiaalihuolto tulee nivoa tiiviimmin yhteen. Työn vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että omatyöntekijä on heti mukana varmistamassa palvelun jatkuvuuden.

10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos.

10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti ovat sinänsä kannatettavia, mutta edellyttävät laajentuvaa neuvonta- ja ohjaustehtävää. Vanhus- ja maahanmuuttajaväestö kasvavat ja nämä ryhmät tarvitsevat enemmän neuvontaa valintojen tekemisen tueksi yleensäkin. Myös kehitysvammaiset henkilökohtaisen budjetin käyttäjinä tarvitsevat jatkuvaa tukea.

Asiakasseteli sopii lähinnä palveluihin, joissa asiakassuunnitelman tekeminen on osa palvelua. Sen sijaan asiakasseteli sosiaaliseen kuntoutukseen, joka ei selkeä kokonaisuus, on kyseenalainen. Asiakkaan pitää olla hyvin kykenevä ja terve osatakseen tehdä omia palvelujaan koskevia valintoja, koska sote-palveluista tulee niin monen toimijainen, että sitä on vaikea hahmottaa.

Julkisen vallan tulee jatkuvasti varmistaa, että väestölle on saatavissa riittävät palvelut eli julkisella sektorilla säilyy vastuu tarjota palvelut viimekädessä. Sairaanhoidon palvelujen, ml. päivystysten osalta se merkitsee sitä, että maakunnan tulee ylläpitää kahta rinnakkaista tuotantojärjestelmää, koska se on velvollinen ylläpitämään sairaaloiden valmiutta palvelujen tarjoamista ja päivystystä varten. Toisaalta sen on tarjottava asiakkaalle asiakasseteli 24 §:ssä mainittuihin palveluihin. Talouden kestävyysnäkökulmasta ehdotettu malli on kallis ja vaikeasti hallittava. Menetelmä asettaa haasteita myös palvelujen integraatiotavoitteen toteutumiselle.

Asiakasseteli, kuten myös henkilökohtainen budjetti, vaativat sisällön tarkempaa määrittämistä, kehittämistä ja toteuttamista asteittain. Asiakassetelien käyttöönotto, käyttö ja käytönrajoitukset tulee jättää maakunnan harkittavaksi.

11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sairaanhoitopiirit ovat ilmaisseet huolen siitä, että joidenkin erikoisalojen akuutti- ja päivystystoiminta vaarantuu. Sääntely on riittävä, jos asiakasseteli voidaan jättää myöntämättä sillä perusteella, että se vaarantaa päivystystoiminnan. Epäselväksi jää, sisältykö tällainen mahdollisuus lakiluonnoksen 24 §:n 2 ja 3 momentteihin.

11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakasseteli lisää valinnanvapautta. Haavoittuvien asiakasryhmien edellytykset oman palvelutarpeen mukaisen palveluntuottajan valitsemiseen ovat heikentyneet, mikä korostaa neuvonnan ja ohjauksen merkitystä.

Sosiaalisesta kuntoutuksesta osa voi toimia asiakassetelinä, mutta lähtökohtaisesti sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat vaativat vahvaa palveluohjausta ja asiakasseteli voi olla liian vaativa palvelumuotona näille asiakkaille, vaikka sosiaalisen kuntoutuksen joitain osa-alueita voitaisiinkin tuottaa sellaisina, että niihin sopii asiakasseteli.

11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämismvastaan toteuttamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakassetelin käyttökohteet, laajuus ja käytönrajoitukset tulee jättää maakunnan harkittavaksi.

Maakunnalla tulee olla oikeus vaikuttaa markkinoiden avaamisen aikatauluun ja laajuuteen. Ns. rajoituspykälät eivät ole yksiselitteisiä; asukkaan oikeus saada asiakasseteli vai maakunnan oikeus olla antamatta seteliä. Maakunnalle tulee jättää mahdollisuus päättää asiakassetelien käytöstä ja käytön rajoittamisesta, kun se on *tarpeellista* taloudellisten, toiminnallisten tai muiden perusteltujen syiden takia.

12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Henkilökohtaista budjettia käytettäessä palveluiden koordinaatiovastuu on osittain asiakkaalla. Silloin kun asiakkaalla on kyky tehdä itse valintoja, se lisää omia vaikutusmahdollisuuksia palvelujen sisältöön. Heikoimmassa asemassa olevat eivät itse kykene ottamaan vastuuta palvelujen järjestämisestä, jolloin ohjauksen ja hallinnollisen työn tarve lisääntyy. Meillä ei ole käytössä järjestelmää, joka tukee valintaa.

Lakiehdotuksessa esitetään, että henkilökohtainen budjetti otettaisiin käyttöön laajemmin kuin missään muussa maassa on tähän asti tehty, vaikka henkilökohtaiseen budjettiin sisältyy isoja riskejä kustannusten nousemiseen.

Henkilökohtainen budjetti tulisi ottaa käyttöön kokeilujen kautta. Asiakkaiden valintapäätökset palveluyksiköiden välillä perustuvat helposti mielikuviin, koska mahdollisuudet rationaalisten valintojen tekemiseen näiden välillä ovat rajalliset.

13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakassuunnitelma on palvelujen integraation väline. Joltain osin se voi parantaa palvelujen yhteensovittamista, esim. erityisryhmät ja laajan palvelutarpeen asiakkaat. Sen hallinnollinen asema on kuitenkin epäselvä, koska se ei ole juridisesti sitova ja valituskelpoinen hallintopäätös.

Asiakassuunnitelma on hallinnollisesti raskas ja se ei toimi heti, mikä voi aiheuttaa vakaviakin katkoksia palvelukokonaisuuteen. Esityksen mukaan asiakassuunnitelman laadinnasta on omalta osaltaan vastuussa sotekeskus, suunhoidon yksikkö ja maakunnan liikelaitos, jolloin on vaara, että syntyy päällekkäistä hallintoa kuormittavaa työtä. Asiakassuunnitelman laatimisvastuu tulee olla maakunnan liikelaitoksella ja muut osallistuvat sen tekemiseen ja toteuttavat sitä.

14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Edellytykset hyväksymismenettelyn toteuttamiseen ovat eri maakunnissa luultavasti erilaiset. Käytännössä palveluntuottajien toiminnan kattava ja tietopohjainen arviointi tulee olemaan vaikeaa. Hyväksymismenettelyn toteuttaminen vaatii maakunnalta resursseja ja erikoisosaamista.

14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan tulee voida itse asettaa palveluntuottajille hyväksymisehtoja, koska paikalliset olosuhteet vaihtelevat. Laadun seurantajärjestelmät eivät ole riittäviä. Kielelliset oikeudet on laissa pyritty turvaamaan riittävällä tasolla. Niiden toteutuminen käytännössä jää nähtäväksi.

14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnalla tulee olla oikeus päättää sopimus määräaikoja noudattamatta, jos sopimusrikkomus on niin olennainen, että määräaika ei voida edellyttää noudatettavan. Sopimusmenettely vaatii maakunnalta resursseja ja erikoisosaamista. Sopimukseen perustuva palvelutuotanto tuottaa tyypillisesti sopimuksen soveltamiseen liittyviä ongelmia, jotka vaikuttavat tuotannon sujuvuuteen ja vaatii alueen erityisosaamista.

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnalla tulee olla mahdollisuus velvoittaa kaikki palveluntuottajat yhteiseen kehittämiseen, ammatillisen koulutuksen ja opiskelijoiden koulutus- ja harjoittelumahdollisuuksien edistämiseen.

16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Korvausten sekamalli on luultavasti toimivin vaihtoehto. n. 60% kapitaatio-osuus on ruotsin kokemusten perusteella oikean suuntainen. Osuutta pitää voida muuttaa kokemusten perusteella.

Kapitaation ja muiden korvausten välinen suhde on äärimmäisen keskeinen taloudellisten vaikutusten kannalta. Väärä korvausmalli saattaa kannustaa osaoptimointiin.

16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Suoriteperusteisista korvauksista ei toistaiseksi ole olemassa kovin tarkkaa tietoa. Korvausten tulisi perustua esimerkiksi hoitojaksoihin, eivätkä ne saa missään tapauksessa aiheuttaa palveluntuottajalle intressiä lisätä tarkoituksellisesti suoritteiden määrää. Esimerkiksi malli, jossa suoriteperusteinen korvaus kattaa vain osan suoritteen marginaalikustannuksesta, saattaisi olla toimiva. Suoritteiden korvausten välillä voisi olla myös niiden tarpeellisuuteen liittyviä kannustimia. Esimerkiksi ennaltaehkäisevästä suoritteesta maksettaisiin parempi korvaus kuin mahdollisiin laiminlyönteihin perustuvasta.

16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esityksessä sote-keskuspalveluja voivat tuottaa sekä yhtiömuotoiset toimijat että liikelaitoksen yksiköt. Tämä asetelma ei takaa yhdenmukaista kustannusrakennetta, mikä voi tilanteen mukaan suosia joko yksityisiä tai julkisia sote-keskuksia, eikä se anna välttämättä yhdenvertaista mahdollisuutta käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja. Yhdenvertaisiin toimintaedellytyksiin vaikuttaa myös se, että maakuntien liikelaitoksilla on viimekätinen vastuu palvelujen tuottamisesta ja paljon palveluja tarvitsevat jäävät maakuntien vastuulle.

17. **Lakiluonnoksen 12 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta.

17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Aikataulu on liian tiukka, sillä asiakassetelin myöntämisprosessi, asema ja käyttöönoton vaikutusten arviointi ei ole riittävää. Asiakassetelin käytön kohteet ja laajuus tulisi jättää maakunnan harkittavaksi.

17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Ajallinen vaiheistus siirtymäaikoineen helpottaa käyttöönottoa, mutta aikataulu on silti tiukka. Siirtymäsäännökset turvaavat palvelujen saatavuuden edellyttäen, että valinnanvapausmalli saadaan kokeilujen kautta toimivaksi. Markkinoiden avaaminen asteittain mahdollistaisi vaikutusten arvioinnin ja maakunnan ohjauksen sote-uudistukselle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Ajallinen vaiheistus siirtymäaikoineen helpottaa käyttöönottoa, mutta aikataulu on silti tiukka. Siirtymäsäännökset turvaavat palvelujen saatavuuden edellyttäen, että valinnanvapausmalli saadaan

kokeilujen kautta toimivaksi. Siirtymävaiheen riskinä on, että asiakkaat siirtyvät asiakasmaksujen ohjaamina yhä enemmän julkisen suun terveydenhuollon palveluihin, kunnes valinnanvapaus astuu voimaan ja asiakkaan omavastuu on sama palveluntuottajasta riippumatta.

17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Yksityisten tuottajien toimintaedellytykset on turvattu. Osa yksiköistä tulee olemaan kannattamattomia, kun taas osa hyvin kannattavia. Näin ollen malli suosinee suuria toimijoita, jotka voivat sopeuttaa ja hajauttaa toimintaansa em. näkökulmasta. Vakuutusyhtiöiden mukanaan tuoma lisätuki yksityissektorille johtaa kilpailun vääristymiseen.

17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Pienille yrityksille palveluntuottajaksi hyväksymiseksi tulon vaatimukset ovat lähes kohtuuttomia. Malli itsessään tullee aiheuttamaan markkinoiden keskittymistä.

18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Vaikutusarviointia vaikeuttaa tutkimustiedon puute. Olisi tärkeää, että kokeilujen tulokset olisivat olleet käytettävissä ennen lainsäädännön hyväksymistä. Pidempi siirtymäaika mahdollistaisi arvioinnin ja kehittämisen saadun tiedon ja kokemusten perusteella.

19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vaikka asia ei suoranaisesti koske valinnanvapautta vaan sote- ja maakuntauudistusta laajemmin, voidaan todeta, että kunnallisveron leikkaus tasasuuruisesti kaikilta kunnilta aiheuttaa liian suuren muutoksen mm. Kauniaisten rahoitukseen, koska Kauniaisista kerätään rahoitusta huomattavasti enemmän kuin sote-palvelujen tuottaminen maksaa. Tämä johtaa Kauniaisten vakavaraisuuden heikkenemiseen ja heikentää sitä myötä myös Kauniaisten ja muiden kasvukuntien mahdollisuutta rahoittaa kasvun vaatimia investointeja. Ruotsinkieliset palvelut pirstaloituvat, ja valinnanvapaus ei toteudu yhdenmukaisesti molemmilla kieliryhmillä.

20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta

- Ruotsinkieliset erityisryhmien palvelut pirstaloituvat. Esimerkiksi kehitysvammaisten palveluita tuottava Kärkulla-kuntayhtymä puretaan ja sen toiminta siirtyy usean eri maakunnan vastuulle.
- Erikoissairaanhoidon erityisvastuualueiden merkityksen vähentäminen ei ole eduksi palvelujen tuotannolle.
- Tutkimus- opetus- ja kehittämistoiminnan asema on turvattava uudistuksessa.

21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen